

U Z N E S E N I E

Najvyšší súd Slovenskej republiky v právnej veci žalobkyne **J.**, bývajúcej v N. proti žalovanej **S.** so sídlom v B. a **M.** so sídlom v B., v konaní **o určenie, že odmeňovanie žalobkyne je v rozpore so zásadou rovnakého zaobchádzania a o náhradu nemajetkovej ujmy v peniazoch**, vedenej na Okresnom súde Bratislava I pod sp. zn. 21 C 82/2007 a na Krajskom súde v Bratislave pod sp. zn. 8 Co 2/2012, v konaní o vylúčení sudkýň Krajského súdu Bratislava z prejednávania a rozhodovania vecí, takto

r o z h o d o l :

Sudkyne Krajského súdu v Bratislave **J.**, **J.** a **J.** **nie sú vylúčené** z prejednávania a rozhodovania vecí, vedenej na Krajskom súde v Bratislave pod sp. zn. 8 Co 2/2012 (na Okresnom súde Bratislava I vec vedená pod sp. zn. 21 C 82/2007).

O d ô v o d n e n i e

V konaní vedenom na Krajskom súde v Bratislave pod sp. zn. 8 Co 2/2012 oznámili predsedníčka senátu 8 Co J. a členky senátu J. a J. svoju zaujatosť vo veci. Túto bližšie odôvodnili tým, že vznikli pochybnosti o ich nezaujatosti, lebo si podali takmer identické „tzv. antidiskriminačné žaloby“, ako je žaloba o ktorej majú v danej veci rozhodovať v štádiu odvolacieho konania. Poukázali na nález Ústavného súdu Slovenskej republiky sp. zn. II. ÚS 16/2011 z 11. septembra 2013, podľa záverov ktorého podanie totožnej, či obdobnej žaloby, zakladá nedostatok objektívnej nezaujatosti sudcov.

Predseda Krajského súdu v Bratislave predložil Najvyššiemu súdu Slovenskej republiky v súlade s ust. § 15 od.s 1 O.s.p predmetnú vec na rozhodnutie, pretože dôvody, pre ktoré sa sudkyne zaradené do senátu 8 Co Krajského súdu v Bratislave cítia byť zaujaté nepovažoval za postačujúce na ich vylúčenie z prejednávania a rozhodovania vo veci.

Najvyšší súd Slovenskej republiky ako súd nadriadený Krajskému súdu v Bratislave (§16 O.s.p.) posudzoval opodstatnenosť tvrdenej možnosti vzniku pochybnosti o zaujatosti sudkýň krajského súdu z aspektu existencie dôvodov, pre ktoré je sudca vylúčený z prejednávania a rozhodovania vecí. Vychádzal pritom z ust. § 14 ods. 1 O.s.p., podľa ktorého sú sudcovia vylúčení z prejednávania a rozhodovania vecí, ak so zreteľom na ich

pomer k veci, k účastníkom konania alebo k ich zástupcom možno mať pochybnosti o ich zaujatosti. Účelom citovaného ustanovenia je prispieť k nestrannému prejednaníu veci, k nezaujatému prístupu k účastníkom alebo k ich zástupcom a tiež predísť možnosti neobjektívneho rozhodovania. Cieľu sledovanému uvedeným ustanovením zodpovedá aj právna úprava skutočnosti, ktorá je z hľadiska vylúčenia sudcu považovaná za právne relevantnú. Je ňou existencia určitého právne významného vzťahu sudcu a to: 1/ k veci, v rámci ktorého vzťahu by mal sudca svoj konkrétny záujem na určitom spôsobe skončenia konania a rozhodnutia o vec, 2/ k účastníkom konania, ktorý vzťah by bol založený na príbuzenskom, rýdzo osobnom (pozitívnom, či negatívnom) pomere k nim, 3/ k zástupcom účastníkov konania, ktorý vzťah by bol založený na pomere vykazujúcom znaky vzťahu uvedeného pod bodom 2.

Citované zákonné ustanovenie predpokladá taký vzťah vlastného záujmu sudcu na prejednávanej veci alebo taký jeho osobný vzťah k účastníkom konania alebo k ich zástupcom, ktorý by pri všetkej nožnej snahe o správnosť rozhodnutia ovplyvnil pohľad na vec a v konečnom dôsledku by mohol viesť k vydaniu nezákonného rozhodnutia.

Sudcu možno vylúčiť z prejednávania a rozhodovania veci buď na návrh účastníka súdneho konania (§ 15a O.s.p.) , alebo na základe návrhu (oznámenia) samotného sudcu (§ 15 O.s.p.).

Obsahom práva na prejednanie veci pred nestranným súdom nie je povinnosť vyhovieť každému návrhu oprávnených osôb a vždy vylúčiť sudcu z ďalšieho prejednávania a rozhodovania veci pre zaujatosť. Obsahom základného práva na prejednanie veci pred nestranným súdom je len povinnosť nadriadeného súdu prejednať každý návrh oprávnenej osoby na vylúčenie sudcu z ďalšieho prejednávania a rozhodnutia veci pre zaujatosť a rozhodnúť o ňom (I. ÚS 73/97, I. ÚS 27/989, II. ÚS 121/03). Vzhľadom na to, že rozhodnutie o vylúčení sudcu podľa § 14 ods. 1 O.s.p. predstavuje výnimku z ústavnej zásady, podľa ktorej nikto nesmie byť odňatý svojmu zákonnému sudcovi (článok 38 ods. 1 Listiny základných práv a slobôd, článok 48 ods. 1 Ústavy SR) treba trvať na tom, že sudcu možno vylúčiť z rozhodovania a prejednávania veci skutočne iba výnimočne a naozaj iba zo závažných dôvodov, ktoré mu celkom zjavne bránia rozhodnúť v súlade so zákonom, nezaujato a spravodlivo. Pri posudzovaní týchto dôvodov (ich analýze) v konkrétnej situácii je nutné prihliadať aj na rozsiahlu a inštruktážnu judikatúru Európskeho súdu pre ľudské práva (ďalej len „ESLP“) a Ústavného súdu Slovenskej republiky (ďalej len „ústavný súd“) v danej problematike, z ktorej možno vyvodíť, že subjektívne hľadisko sudcovskej nestrannosti sa musí podriaďovať prísnejšiemu kritériu objektívnej nestrannosti. Existencia oprávnených pochybností pritom závisí vždy od posúdenia konkrétnych okolností prípadu a podľa objektívneho kritéria sa musí rozhodnúť, či existujú preukázané skutočnosti, ktoré môžu spôsobiť vznik pochybnosti o nestrannosti sudcu. Pri rozhodovaní, či je daný oprávnený dôvod na obavu, že konkrétny sudca je nestranný, je stanovisko osoby oprávnenej namietat'

zaujatost' dôležitá, ale nie rozhodujúca, určujúca je to, či sa môže táto obava považovať objektívne za oprávnenú.

Integrálnou súčasťou práva na spravodlivý proces (čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd) je garancia toho, aby vo veci rozhodoval nezávislý a nestranný sudca. Ústavná úprava práva na spravodlivý proces (čl. 46 Ústavy Slovenskej republiky) zároveň na druhej strane zahrňuje aj právo na to, aby právna vec účastníka nebola odňatá zákonnému sudcovi, ktorý bol určený podľa zákonných pravidiel príslušnosti súdov (čl. 48 Ústavy Slovenskej republiky). V zásade teda platí, že v určitej právnej veci by mal rozhodovať nezávislý a nestranný sudca vecne a miestne príslušného súdu, určený rozvrhom práce príslušného súdu a tento tzv. zákonný sudca by sa už v ďalšom priebehu konania nemal meniť. Výnimku z ústavnej zásady nezmeniteľnosti zákonného sudcu predstavuje inštitút vylúčenia sudcu z rozhodovania, ktorý zákonom predpokladaným postupom a zo zákonom predpokladaných dôvodov pripúšťa, aby zákonný sudca bol vylúčený z ďalšieho rozhodovania. Zámer, ktorý tu umožňuje prelomiť ústavnú zásadu nezmeniteľnosti zákonného sudcu, spočíva v zmaření hroziaceho rizika, že by vo veci mohol rozhodovať zaujatý a nie nestranný sudca.

Nestrannosť sa definuje spravidla ako neprítomnosť predsudku (zaujatosti) a straníckosti (nadŕžania určitej procesnej strane). Obsahom práva na nestranný súd je, aby rozhodnutie v konkrétnej veci bolo výsledkom konania nestranného súdu. Súd musí každú vec prerokovať a rozhodnúť tak, aby voči účastníkom postupoval nezaujato a neutrálne, žiadnemu z nich nenadŕžal a objektívne posúdil všetky skutočnosti závažné pre rozhodnutia vo veci. Nestranný súd poskytuje všetkým účastníkom konania rovnaké príležitosti na uplatnenie všetkých práv, ktoré im zaručuje právny poriadok (II. ÚS 71/97).

ESLP pri riešení otázky nestrannosti sudcu vychádza z toho, že okrem nezávislosti sudcu je potrebné brať zreteľ aj na ďalšie aspekty subjektívneho a objektívneho charakteru. Tieto aspekty nestrannosti rozlíšil aj pri svojom rozhodovaní (pozri napríklad Piersack proti Belgicku). Subjektívna stránka nestrannosti sudcu sa týka jeho osobných prejavov vo vzťahu ku konkrétnemu prípadu a k účastníkom konania, prípadne k ich zástupcom. Významné z tohto hľadiska je, čo si sudca myslel pro foro interno. Pri subjektívnej nestrannosti sa vychádza z prezumpcie nestrannosti, až kým nie je preukázaný opak. Na preukázanie nedostatku subjektívnej nestrannosti vyžaduje judikatúra ESLP dôkaz o skutočnej zaujatosti (pozri napríklad Hauschildt proti Dánsku). Rozhodujúce nie je však (subjektívne) stanovisko sudcu, ale existencia objektívnych skutočností, so zreteľom na ktoré môžu vznikáť pochybnosti o nestrannosti sudcu. Objektívna nestrannosť sa neposudzuje podľa subjektívneho stanoviska sudcu, ale podľa objektívnych symptómov. Práve tu sa uplatňuje teória zdania nezaujatosti [porovnaj tézu, že spravodlivosť nielenže musí byť poskytovaná, ale musí sa tiež javiť, že je poskytovaná („Justice must not only be done, it must also be seen to be done“)]. Nestačí, že sudca je subjektívne nestranný, ale musí sa ako taký aj objektívne javiť (Delcourt proti Belgicku). Objektívny aspekt nestrannosti je založený na vonkajších

inštitucionálnych, organizačných a procesných prejavoch sudcu a jeho vzťahu k prejednávanej veci a k účastníkom konania. Posúdenie nestrannosti sudcu nespočíva len v hodnotení subjektívneho pocitu sudcu, či sa cíti, resp. necíti byť zaujatý, ale aj v objektívnej úvahe, či možno usudzovať, že by sudca zaujatý mohol byť. Rozhodujúcim prvkom v otázke rozhodovania o zaujatosti, resp. nezaujatosti zákonného sudcu je to, či obava účastníka konania je objektívne oprávnená. Treba rozhodnúť v každom jednotlivom prípade, či povaha a stupeň vzťahu sú také, že prezrádzajú nedostatok nestrannosti súdu (Pullar proti Spojenému kráľovstvu), teda či je tu relevantná obava z nedostatku nezaujatosti. Relevantnou je len taká obava z nedostatku nestrannosti, ktorá sa zakladá na objektívnych, konkrétnych a dostatočne závažných skutočnostiach. Objektívnu nestrannosť nemožno chápať tak, že čokoľvek, čo môže vrhnúť čo aj len tieň pochybnosti na nestrannosť sudcu, ho automaticky vylučuje ako sudcu nestranného.

Existencia oprávnených pochybností závisí vždy od posúdenia konkrétnych okolností prípadu a podľa objektívneho kritéria sa musí rozhodnúť, či (úplne odhliadnuc od osobného správania sa sudcu) existujú preukázateľne skutočnosti, ktoré môžu spôsobiť vznik pochybností o nestrannosti sudcu (pozri tiež Fey proti Rakúsku). Pri rozhodovaní, či je daný oprávnený dôvod na obavu, že konkrétny sudca je nestranný, je stanovisko osoby oprávnenej namietat' zaujatosť dôležitá, ale nie rozhodujúca; určujúca je to, či sa môže táto obava považovať objektívne za oprávnenú.

Pri rozhodovaní, či uvádzané okolnosti prezrádzajú nedostatok nestrannosti súdu (z objektívnych aspektov) a teda či je tu relevantná obava z nedostatku nezaujatosti vychádzal Najvyšší súd Slovenskej republiky z vyššie citovanej judikatúry ESĽP, ktorá vyžaduje, aby sa obava z nedostatku nestrannosti zakladala na objektívnych, konkrétnych a dostatočne závažných skutočnostiach. Objektívnu nestrannosť nemožno chápať tak, že čokoľvek, čo môže vrhnúť čo aj len tieň pochybnosti na nestrannosť sudcu, ho automaticky vylučuje ako sudcu nestranného. Existencia oprávnených pochybností závisí od posúdenia konkrétnych okolností prípadu. Tzv. objektívna nestrannosť sa teda posudzuje nie podľa subjektívneho postoja sudcu, ale podľa objektívnych symptómov - rozhodujúca je existencia objektívnych skutočností, ktoré vzbudzujú pochybnosť o jeho nestrannosti v očiach strán a verejnosti (porovnaj I. ÚS 332/08, III. ÚS 158/08).

Judikatúra sa ustálila v názore, že pomer sudcu k veci môže vyplývať predovšetkým z priameho právneho záujmu sudcu na prejednávanej veci. Nepochybne je tomu tak v prípade, ak je sudca sám účastníkom konania, bez ohľadu na ktorej procesnej strane, alebo v prípade, ak by mohol byť rozhodnutím súdu priamo dotknutý na svojich právach (ako vedľajší účastník). Pod pojmom pomer k veci sa rozumie aj situácia, keď sudca získal poznatky o veci iným spôsobom ako dokazovaním na pojednávaní (napr. ako svedok), v dôsledku čoho je jeho pohľad na zistené skutkové okolnosti prípadu deformovaný ďalšími poznatkami zistenými mimoprocesným spôsobom. Osobitným dôvodom vylúčenia sudcov pre ich pomer k veci je ich účasť na rozhodovaní tej istej veci v inom štádiu súdneho konania podľa

§ 14 ods. 2 O. s. p. Naproti tomu namieste nie sú pochybnosti o nezaujatosti sudcu, ktorý svoj právny názor vyjadril v rozhodnutí o veci samej (porovnaj § 14 ods. 3 O.s.p.). Sudca napokon vyjadruje svoj právny názor na právne posúdenie veci na zasadnutiach grémia, resp. kolégia (§ 15 ods. 3, § 17 ods. 3, § 21 ods. 3 zákona č. 757/2004 Z. z. o súdoch). Svoj názor na konkrétnu vec vyjadruje hlasovaním, výsledkom ktorého je stanovisko k zjednocovaniu výkladu zákonov a iných všeobecne záväzných právnych predpisov, ak došlo k výkladovým rozdielnostiam v právoplatných rozhodnutiach senátov toho istého kolégia, resp. v právoplatných rozhodnutiach súdov nižšieho stupňa. Tieto stanoviská sa uverejňujú spolu s vybranými rozhodnutiami v Zbierke stanovísk Najvyššieho súdu a rozhodnutí súdov Slovenskej republiky. Sudca teda veľmi často vyjadruje verejne svoj právny názor na skutkovo a právne obdobné veci, pričom táto činnosť sa nespája s obavou o strate jeho nezaujatosti a nestrannosti, ak by následne prejednával a rozhodoval obdobné právne veci. Opačný názor by bol v rozpore s charakterom a účelom vyššie uvedenej činnosti sudcov, tvoriacich grémium, resp. kolégium na danom súde a v konečnom dôsledku by znemožnil prístup k spravodlivosti. Za neprípustné vyjadrenie názoru nemožno považovať ani uplatnenie obdobného nároku žalobou. Sudca je v tomto prípade súkromnou osobou, ktorému ústava zaručuje prístup k súdu a podaním žaloby len realizuje svoje právo na súdnu ochranu. Za vzťah sudcu k veci, ktorý by zakladal dôvod na jeho vylúčenie podľa § 14 ods.1 O.s.p., nemožno považovať ani skutočnosť, že predmet sporu sa dotýka (môže dotýkať) všetkých sudcov. Nárok na náhradu nemajetkovej ujmy uplatnenej sudcom v súvislosti s porušením zásady rovnakého odmeňovania za rovnakú prácu je nárokom, o ktorom môže rozhodnúť len súd v rámci svojej zákonnej kompetencie; žiadnemu inému orgánu preto rozhodovanie o ňom neprislúcha. Situáciu, v ktorej pre vzťah k veci nie je v Slovenskej republike jediný sudca, u ktorého by nechýbali pochybnosti o jeho nezaujatosti predmetnú vec prejednať a rozhodnúť predstavuje (znamená) odmietanie poskytnutia spravodlivosti (denegatio iustitiae).

Sama skutočnosť, že sudca v určitej občianskoprávnej veci, dopadajúcej na jeho osobu a jeho osobné pomery, uplatnil podaním žaloby na súde konkrétny nárok, nevylučuje bez ďalšieho z prejednávania a rozhodovania veci sudcu určeného rozvrhom práce súdu, ktorý sám (rovnako ako súkromná osoba) podal (alebo nepodal) obdobnú žalobu (Stanovisko občianskoprávneho kolégia Najvyššieho Súdu Slovenskej republiky zo 6. decembra 2010, Cpj 31/2010).

Vychádzajúc z oboch uvedených hľadísk (objektívnej a subjektívnej stránky sudcovskej nezávislosti), Najvyšší súd Slovenskej republiky nezistil naplnenie predpokladov v zmysle § 14 ods. 1 O.s.p. zakladajúcich pochybnosti o nezaujatosti namietaných sudkýň a preto o týchto rozhodol tak, ako je uvedené vo výroku tohto rozhodnutia.

Treba tiež uviesť, že Najvyšší súd Slovenskej republiky nevidí dôvod na odklon od svojho doterajšieho rozhodovania vo veciach rovnakej povahy (teda v otázke vylúčenia sudcov z prejednávania a rozhodovania tzv. antidiskriminačných žalôb za situácie, že sami sudcovia, ktorý by mali vo veci rozhodovať podali rovnakú alebo obdobnú žalobu), ako tomu

bolo vo veciach napríklad 1 Nc 35/2010 alebo 7 Nc 8/2012 a to aj za situácie, že v danej problematike sa vyjadril Ústavný súd Slovenskej republiky, a to v náleze II. ÚS 16/2011 z 11. septembra 2013.

Treba tiež vychádzať z toho, že aj identita sudcov, ich expertná časť vrátane dôvery v úspech v konaní za situácie, že samotný sudcovia podali rovnakú alebo obdobnú (tzv. antidiskriminačnú) žalobu musí sa podriaďovať objektívnej požiadavke výsostnej profesionality sudcu rozhodujúceho o žalobe v občianskom súdnom konaní, ktorá sa opiera predovšetkým o článok 144 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky, definujúci nezávislosť sudcov pri výkone svojej funkcie a ich viazanosť ústavným zákonom, medzinárodnou zmluvou podľa článku 7 ods. 2 a 5 Ústavy Slovenskej republiky a zákonom. Zároveň táto zásada profesionality pri výkone funkcie ukladá sudcom povinnosť zbaviť sa akýchkoľvek iných vplyvov pri výkone rozhodovacej činnosti a riadiť sa len objektívnymi okolnosťami, ktoré budú preukázané pri prejednávaní vecí. To platí aj o situácii, ak samotný sudca podal rovnakú alebo obdobnú žalobu a je v inom konaní účastníkom. Táto okolnosť nemôže sudcovi v zmysle vyššie uvedeného sama osebe zabrániť v objektívnom rozhodnutí veci rovnakej alebo obdobnej povahy, ktorá mu bola pridelená zákonným spôsobom.

Toto rozhodnutie prijal senát Najvyššieho súdu Slovenskej republiky pomerom hlasov 3 : 0.

P o u č e n i e : Proti tomuto uzneseniu nie je prípustný opravný prostriedok.

V Bratislave 25. júna 2015

JUDr. Oľga Trnková, v.r.

predsedníčka senátu

Za správnosť vyhotovenia: Zuzana Pudmarčíková